

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेंतर्गत
ग्राम रोजगार सेवकांच्या तक्रारीसंदर्भात अनुसरावयाची
कार्यपध्दती

महाराष्ट्र शासन
नियोजन विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: मग्रारो-२०१३/प्र.क्र. २१७/मग्रारो-३

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

तारीख: २२ जानेवारी, २०१४.

वाचा

१) शासन निर्णय नियोजन विभाग क्रमांक: मग्रारो-२०११/प्र.क्र. ४०/रोहयो-१०अ, दि. २/५/२०१३

प्रस्तावना

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेंतर्गत ग्रामपंचायत स्तरावर कार्यरत असलेल्या ग्राम रोजगार सेवकांची कर्तव्ये, जबाबदाऱ्या व नियुक्तीच्या संदर्भात उपरोक्त “वाचा” येथील दि. २/५/२०१३ च्या शासन निर्णयान्वये मार्गदर्शक सूचना देण्यात आल्या आहेत. तसेच ग्रामरोजगार सेवकांची नियुक्ती व त्यांना पदावरून काढून टाकण्याबाबत अनुसरावयाच्या कार्यपध्दतीबाबत स्पष्ट निर्देश सदर शासन निर्णयामध्ये नमूद केले आहेत. मात्र, शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, या निर्देशांचे ग्रामसभेद्वारे गांधीर्याने पालन केले जात नाही. तसेच ग्राम रोजगार सेवकांना पदावरून दूर करण्यापूर्वी त्यांना त्यांचे म्हणणे मांडण्याची संधी दिली जात नाही, ही बाब नैसर्गिक न्यायतत्वाच्या विरुद्ध आहे. ग्राम रोजगार सेवकांवर महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेसंदर्भात अंशतः जबाबदारी सोपविण्यात आली आहे. तसेच त्यांना कामाचा काही प्रमाणात अनुभव असल्याने त्यांना त्यांच्याविरुद्ध झालेल्या तक्रारीच्या अनुषंगाने अचानक पदावरून काढल्यास पर्यायी व्यवस्था होण्यास काही कालावधी लागतो. तसेच योजनेच्या अंमलबजावणी प्रक्रियेत गतिरोध निर्माण होतो. ही बाब विचारात घेऊन त्यांना पदावरून काढतांना अनुसरावयाच्या कार्यपध्दतीबाबत पुढीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे:-

शासन निर्णय

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेंतर्गत ग्रामपंचायत स्तरावर कार्यरत असलेले ग्राम रोजगार सेवक यांच्या कामासंदर्भात या योजनेचे लाभार्थी, मजूर, ग्रामपंचायतीचे ग्राम सेवक, सरपंच व पदाधिकारी, जिल्हा परिषद/पंचायत समितीचे पदाधिकारी, अशासकीय संस्था, सामान्य नागरीक व या योजनेशी संबंधित इतर घटक यांच्याकडून तक्रार अर्ज प्राप्त होतात. अशी तक्रार प्राप्त झाल्यास अथवा त्यांना गैरवर्तणुकीमुळे पदावरून काढून टाकण्याची मागणी झाल्यास खालीलप्रमाणे कार्यपध्दतीचा अवलंब करावा:-

- १ ग्रामरोजगार सेवक यांच्यासंदर्भात ग्रामपंचायतीकडे तक्रार प्राप्त झाल्यास संबंधित ग्राम सेवक यांनी सदर तक्रार विस्तार अधिकारी (पंचायत), पंचायत समिती यांचेकडे त्वरीत पाठवावी.
- २ या तक्रारीच्या अनुषंगाने विस्तार अधिकारी (पंचायत) यांनी संबंधित ग्रामरोजगार सेवक यांचेकडून १५ दिवसांच्या मुदतीत खुलासा मागवावा.
- ३ विस्तार अधिकारी (पंचायत) यांनी सदर तक्रारीची चौकशी प्रक्रीया, खुलासा प्राप्त झाल्यापासून ३० दिवसांच्या मुदतीमध्ये पूर्ण करावी.
- ४ चौकशीच्या प्रक्रियेमध्ये विस्तार अधिकारी यांनी रोहयो विभागाच्या दि. २ मे, २०१३ च्या शासन निर्णयामधील परिच्छेद क्र. (४) मध्ये नमूद केल्यानुसार ग्रामरोजगार सेवक यांनी कर्तव्याचे पालन केले आहे किंवा नाही याची खात्री करावी. तसेच विहित कार्यपध्दतीचा अवलंब केला नसल्यास त्यांना दंड आकारून सुधारण्याची संधी देण्याबद्दल सुचवावे, परंतु

- गंभीर गैरवर्तणूक केली असल्यास या शासन निर्णयामधील परिच्छेद क्र. (५) मध्ये नमूद केल्यानुसार ग्राम रोजगार सेवक यांना द्यावयाच्या शिक्षेचे स्वरूप निश्चित करावे.
- ५ विस्तार अधिकारी (पंचायत) यांनी आपला चौकशी अहवाल निष्कर्षासह व स्वयंस्पष्ट शिफारशीसह ग्रामपंचायतीकडे पाठवावा.
  - ६ विस्तार अधिकारी (पंचायत) यांचा अहवाल नजीकच्या आठवड्यात/महिऱ्यात होणाऱ्या ग्रामसभेसमोर विचारार्थ ठेवण्यात यावा. याकरिता या विषयाचा समावेश ग्रामसभेच्या बैठकीच्या विषयसूचीमध्ये आगाऊ करण्यात यावा व ग्राम रोजगार सेवकालाही त्याची सूचना द्यावी.
  - ७ ग्रामसभेने विस्तार अधिकारी (पंचायत) यांच्या अहवालावर सविस्तर चर्चा करुन ग्रामरोजगार सेवक यांच्याबाबत निर्णय घ्यावा; तसेच चौकशी अहवालामध्ये तथ्य आढळल्यास संबंधित ग्रामरोजगार सेवक यांना शिक्षा सुनावण्याचा अथवा त्यांना पदावरुन दूर करण्याचा निर्णय घ्यावा.
  - ८ ग्राम रोजगार सेवक यांना पदावरुन दूर करण्यापूर्वी उपरोक्त क्र. (१) ते (७) येथे नमूद केलेल्या कार्यपध्दतीचा अवलंब करण्यात यावा.
  - ९ ग्राम रोजगार सेवकांच्या कर्तव्यासंदर्भात या विभागाच्या दि. २ मे, २०११ च्या शासन निर्णयामध्ये नमूद केल्यानुसार व प्रस्तुत शासन निर्णयामध्ये नमूद केल्यानुसार विहित केलेल्या कार्यपध्दतीचा अवलंब न करता ग्राम रोजगार सेवक यांना पदावरुन दूर करण्याचा निर्णय घेण्यात आल्यास अशा प्रकरणी संबंधित गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती यांचेकडे फेरविचारार्थ अर्ज करता येईल. गट विकास अधिकारी हे अशा प्रकरणाची गुणवत्ता तपासून संबंधित ग्रामपंचायतीकडे उचित कार्यवाहीची शिफारस करतील.
  - १० ग्राम रोजगार सेवक यांच्या कामासंदर्भात अनियमितता निदर्शनास आल्यास गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती किंवा तहसिलदार यांनी अशा अनियमिततांबाबत स्वतःहून दखल घ्यावी व त्यांनी संबंधित ग्राम रोजगार सेवकांच्या चौकशीचे निर्देश विस्तार अधिकारी (पंचायत) यांना द्यावेत.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१४०१२२११२१२७७११६ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(व्ही. गिरीराज)
प्रधान सचिव (रोहयो)

प्रत,

- १) मा. मंत्री (रोहयो) यांचे खाजगी सचिव
- २) मा. राज्यमंत्री (रोहयो) यांचे खाजगी सचिव.
- ३) महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) आयुक्त, महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना-महाराष्ट्र, नागपूर.
- ५) सर्व विभागीय आयुक्त.
- ६) सर्व जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा कार्यक्रम समन्वयक (मुंबई व मुंबई उपनगर वगळून)
- ७) मुख्य कार्यकारी अधिकारी तथा सहजिल्हा कार्यक्रम समन्वयक, जिल्हा परिषद. (मुंबई व मुंबई उपनगर वगळून)
- ८) सर्व उपसचिव/ अवर सचिव/ कार्यासन अधिकारी, (रोहयो प्रभाग), मंत्रालय, मुंबई